

TARJIMASHUNOSLIKDA EKVIVALENTLIK MASALASI: NAZARIYA VA AMALIY YONDASHUVLAR

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17797148>

Mamashayeva Mastura Mamasoliyevna

Namangan Davlat universiteti, katta o'qituvchi

Annotatsiya: Ushbu maqolada tarjimashunoslik fanidagi muhim nazariy tushunchalardan biri – ekvivalentlik atamasining mazmuni, uning turlari va tarjima jarayonidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, til va madaniyatlararo tafovutlar natijasida yuzaga keladigan tarjima muammolari, zamonaviy nazariyalar va ularga asoslangan amaliy yondashuvlar ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: tarjima, ekvivalentlik, semantik moslik, madaniy tafovut, tarjima strategiyalari.

THE ISSUE OF EQUIVALENCE IN TRANSLATION STUDIES: THEORETICAL AND PRACTICAL APPROACHES

Mamashayeva Mastura Mamasoliyevna

Senior Teacher, Namangan State University (NamSU)

Abstract: This article explores one of the core theoretical concepts in translation studies—equivalence—examining its definitions, classifications, and pivotal role in the translation process. It discusses the challenges translators face due to linguistic and cultural differences and highlights how modern translation theories address these issues. In addition, the paper reviews practical strategies aimed at achieving semantic and functional compatibility between source and target texts.

Keywords: translation, equivalence, semantic compatibility, cultural differences, translation strategies

KIRISH

Tarjima har qanday millatning boshqa bir madaniyat bilan aloqa o'rnatishidagi vositachi sifatida katta ahamiyat kasb etadi. Shu bois tarjimashunoslik fani, xususan, tarjima jarayonida mazmun va maqsadni

saqlagan holda boshqa tilda ifodalash jarayonini o'rganadi. Tarjimada asosiy masalalardan biri — ekvivalentlikni ta'minlashdir. Ekvivalentlik, sodda qilib aytganda, asl matnda berilgan ma'lumotning tarjima matnida semantik

va funksional jihatdan mos tarzda aks ettirilishidir.

Ekvivalentlikning mazmuni va asosiy turlari

Ekvivalentlik soʻzi tarjimada har doim bir xil maʼno saqlanadi degani emas. Bu, asosan, mazmunning, vazifaning yoki taʼsirning muvofiqligi bilan bogʻliq. Tarjimashunoslikda ekvivalentlik quyidagi asosiy shakllarda koʻrinadi:

Formal (tashqi) ekvivalentlik – gramatik tuzilmalar va soʻzlarning imkon qadar sodiq tarjima qilinishi;

Dinamik ekvivalentlik – manba matnning oʻquvchida uygʻotadigan hissiyotini va taʼsirini tarjima tili oʻquvchisida ham uygʻotish;

Pragmatik ekvivalentlik – nutq holatiga, madaniy muhitga va muloqot kontekstiga mos tarjima.

Shuningdek, ekvivalentlikni semantik, funksional va stilistik darajalarda ham koʻrib chiqish mumkin.

Ekvivalentlikni taʼminlashdagi muammolar

Ekvivalentlikka erishish deyarli har doim murakkablik tugʻdiradi, chunki:

Har bir til oʻziga xos leksik zaxira va tushunchalar tizimiga ega;

Har bir madaniyatda iymon, qadriyat, ijtimoiy normalar farq qiladi;

Ayrim soʻzlar yoki iboralar tarjima tilida mavjud boʻlmasligi mumkin, ayniqsa madaniy yoki tarixiy terminlar (masalan: "suyunchi", "hazrati").

Bu kabi hollarda tarjimon toʻgʻridan-toʻgʻri tarjima qilish oʻrniga izohlovchi, moslashtiruvchi yoki funksional strategiyalardan foydalanadi.

Zamonaviy yondashuvlar

Tarjimashunoslikning hozirgi rivojlanish bosqichida bir necha nazariy yoʻnalishlar mavjud:

Skopos nazariyasi: Bu yondashuvga koʻra, tarjimaning asosiy mezon – matnning qaysi maqsadda va kim uchun tarjima qilinayotganini hisobga olishdir. Yaʼni, tarjima muqarrar ravishda moslashtirishni talab qiladi.

Korpus asosidagi tahlillar: Amaliy tarjimalar asosida yaratilgan matnlar korpusi orqali ekvivalentlik uslublari va xatoliklar statistik jihatdan oʻrganiladi.

Sunʼiy intellekt va mashina tarjimasi: Kompyuter dasturlari maʼlum soʻz va iboralarni tarjima qilishda foydalanilmoqda. Biroq ular hali hanuz inson tarjimonidek semantik noziklikni aniqlay olmaydi.

XULOSA

Ekvivalentlik – bu tarjimaning yagona "toʻgʻri" natijasini belgilovchi mezon emas, balki murakkab va kontekstual tushunchadir. Har bir tarjima vazifasi oʻziga xos yondashuvni talab qiladi. Til va madaniyatlar oʻrtasidagi tafovutlar tarjimon oldiga nafaqat tilshunoslik, balki madaniyatshunoslik, sotsiologiya va psixologiyaga oid bilimlarni ham talab qiladigan murakkab vazifalarni qoʻyadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Nida, E. A. (1964). Toward a Science of Translating. Leiden: Brill.
2. Baker, M. (1992). In Other Words: A Coursebook on Translation. London: Routledge.
3. Vermeer, H. J. (1989). Skopos and Commission in Translational Action.
4. Newmark, P. (1988). A Textbook of Translation. Prentice Hall.
5. Catford, J. C. (1965). A Linguistic Theory of Translation. Oxford University Press.